

Pim Fortuyn vindt samenlevingsopbouw uit

In de Elsevier van 22 juni jl. schreef Pim Fortuyn onderstaande column. De redactie vond deze dusdanig belangwekkend en stimulerend met het oog op de toekomst van ons vakgebied, dat we u deze tekst niet willen onthouden. Stilzwijgend hopen we natuurlijk ook dat premier Kok zich hierdoor uitgedaagd voelt om de kans te grijpen, de 'beleidsaanbeveling' van Fortuyn niet te laten liggen tot na deze kabinetsperiode.

De samenleving maken

In een tijd dat dit minder nodig was dan thans waren politici toch druk in de weer met 'social engineering', ofwel samenlevingsopbouw. Dit idee was in sociaal-democratische kring tijdens het interbellum aangeslagen en werd na de Tweede Wereldoorlog een nationale sport voor de elites van de zuilen.

Samenlevingsopbouw richtte zich vooral op sociaal-zwakke gezinnen en buurten, sociale structuren die min of meer buiten het bereik van de zuilen vielen. Wat daar gebeurde kon niet veel zaaks zijn. In de jaren vijftig ging de aandacht uit naar het onmaatschappelijke gezin, niet aan de heersende burgerlijke cultuur aangepaste gezinnen en leefvormen. Confessionelen en sociaal-democraten trokken zich hun lot aan en zetten een beschavingsoffensief in. Het ministerie van Maatschappelijk Werk onder de fameuze katholieke politica Marga Klompé, was een tastbaar resultaat. Premier Willem Drees (PvdA) had met het nieuwe ministerie niet veel op, niet zozeer vanwege de werksoort als vanwege de centjes die deze kostte. Onder de voortvarende leiding van Marga, geholpen door hartverwarmende koninklijke belangstelling (koningin Juliana bemoeide er zich persoonlijk en zeer intensief mee), werd het ministerie een succes. In lijn met de ontwikkeling raakte het werk van de samenlevingsopbouw geprofessionaliseerd en bloeide het beroep van maatschappelijk werkster. Een vrouwenberoep: mannen voelden zich er niet toe aangetrokken, die deden de directie van de instelling waaraan maatschappelijk werksters verbonden waren. Het was ook de tijd dat de politiek geloofde in de maakbaarheid van de samenleving - met recht en reden. In een periode van krap 25 jaar werd een complete verzorgingsstaat uit de grond gestampt en een succesvolle economische politiek gerealiseerd op basis van inzichten van

de beroemde politiek-econoom Keynes. De samenleving bleek in hoge mate maakbaar te zijn, zelfs het onmaatschappelijke gezin viel min of meer te beschaven. Tegenkant van deze successen was een benauwende maar zeer effectieve en stringente sociale controle die al het afwijkende in de marge drukte, alsmede een volstrekte dominantie van een kleinburgerlijke cultuur. De Nederlandse samenleving bestond uit een heleboel families Kok, zal ik maar zeggen.

In de loop van de jaren zestig kwam tegen de heerschappij van de kleinburgerlijke cultuur een tegenbeweging op gang in de gedaante van Provo. Een protestbeweging van jongeren uit de middenklasse die zich verzette tegen het klootjesvolk en zijn mentaliteit. Dit verzet had een speels, niet gewelddadig karakter en bestond voornamelijk uit publieke samenscholingen bij het Lieverdje in Amsterdam, waar gewoon wat aangeklooid werd. De reactie van het gezag was wel gewelddadig, en meer dan eens zijn deze samenscholingen, waar niets onoorbaars gebeurde, met harde hand uiteengedreven. Deze overreactie werd ingegeven door de angst dat de zorgvuldig opgebouwde orde uiteen zou vallen. We kunnen stellen dat die angst terecht was. Van de toenmalige kleinburgerlijke samenleving is geen spaan meer heel. Op Provo volgden het studentenprotest, de tweede feministische golf en de volledige individualisering van de samenleving, onvermijdelijke ontwikkelingen in het kader van de modernisering van economie en maatschappij. De moderne informatie-technologie en de platte organisatie van bedrijven en instellingen zijn ondenkbaar zonder openheid en emancipatie op alle fronten. Individualisering is waarlijk een gezonken cultuurgoed. Het zijn van een individu en de erbij behorende ontplooiing zijn geen prerogatieven meer van een dunne bovenlaag. Maar emancipatie en individualisering hebben er wel toe geleid dat er nauwelijks nog wordt opgevoed, dat bewust collectief beleefde normen en waarden in diskrediet zijn geraakt en dat er van gezag nauwelijks nog sprake is. De gevolgen zijn er naar, de samenleving vergruizelt met als neveneffect onmaatschappelijk gedrag van hoog tot laag. Waar samenlevingsstructuren in verval zijn en de noodzaak ervan niet langer wordt gevoeld en gevoed, verkeert individualisme in egoïsme. De Nederlandse elite ziet het niet meer als haar opdracht de wenselijke maatschappij en bijpassend

maatschappelijk gedrag voor te leven. Vaak is haar gedrag egocentrisch en slechts gericht op eigen korte-termijn belangen. Een politicus als Heerma, diep doordrongen van zijn maatschappelijke verantwoordelijkheid, wordt wat lacherig afgedaan als een moderne Swiebertje, zonder dat iemand van postuur ooit voor hem opkomt. De onderklasse gaat zijn eigen, dikwijls goddeloze gang en de middenklasse schurkt zich zo lang het kan behaaglijk in lederen bankstel op duimendik tapijt.

Deze tijd stelt ons meer dan ooit voor de opgave om de samenleving op te bouwen. Niets is vanzelf gegeven, alles is in beweging. We hebben niet zozeer een ministerie nodig voor gezinszaken - het gezin is de enige samenlevingsvorm die alle stormen tot nu toe heeft overleefd - als wel een ministerie dat zich bezig houdt met samenlevingsopbouw. Dan moeten politici er natuurlijk wel van overtuigd zijn dat de samenleving maakbaar is en ook gemaakt moet worden. Het aardige is dat dit ministerie er al is. Het heeft de truttige naam ministerie van Welzijn. Een nieuwe naam, nieuw elan en een echte minister, en het kabinet na Kok kan er zo aan beginnen.

